

LBRIS

We know
books

Vartan Arachelian

ISTORIA UNEI SUPRAVIEȚUIRI

Televiziunea, Aristide Buhoiu
și Securitatea

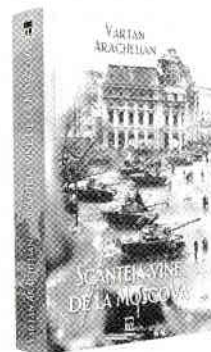

CUPRINS

1. TELEVIZIUNEA – MEDIUL UNUI NARCISISM IREPRESIBIL	5
2. UN PACT NECESAR	13
3. ȘI CROCODILII POT FI SENTIMENTALI	33
4. PARTIDUL NEPĂSĂRII NAȚIONALE	43
5. „EU IUBESC STINDARDUL ȚĂRII, INDIFERENT CINE-L ȚINE VREMELNIC ÎN MÂNĂ!”	46
6. O INVITAȚIE DE POMINĂ, SAU NU E DE COLO SĂ PUI ÎMPREUNĂ APA CU FOCUL	50
7. OMUL ESTE PROPRIUL SĂU SCOP	68
8. BUHOIU SFIDEAZĂ SECURITATEA	78
9. TRAVESTIT ÎN „IȚIC SPIONUL”	89
10. TELEVIZIUNEA ROMÂNĂ ÎNȚRE DEZASTRU ȘI SUPRAVIEȚUIRE	94
11. LICHEAUA	111
12. „BERBECUL” DĂ CU CAPUL ÎN ZIDUL PUTERII	122
13. CE NE-A AMINTIT DE „MIELUL TURBAT”	129
14. CÂND BUFONII SUNT DIZGRAȚIAȚI	133
15. CIUDATA EVADARE	145
16. ÎNAINTE DE „MARELE SALT”, ADIO, DAR RĂMÂN CU TINE?	153
17. DUȘMANUL PUBLIC NUMĂRUL UNU	160
18. UNIVERSUL REDIVIVA	173
19. ÎN UMBRA TRONURILOR	186
20. ...ȘI A VENIT IZBĂVIREA	197
21. UNIVERSUL, LA CINCI ANI DE APARIȚIE	199
22. ÎN LOC DE EPILOG: TE(A)MA AUTORULUI	205
23. ȘUETA STATUIILOR DIN BRONZ	213

Editura RAO
vă recomandă de același autor

SCÂNTEIA VINE DE LA MOSCOVA

Revoluția din decembrie 1989 rămâne, încă, un eveniment cu numeroase aspecte neelucidate, personaje controversate și elemente ce favorizează dezvoltarea teoriilor conspiraționiste. Cartea „Scântea vine de la Moscova” nu încearcă să interpreteze istoria, ci lasă personajele și poveștile să se dezvăluie singure, așa cum au făcut-o în serialul de emisiuni realizate în urmă cu două decenii de către Vartan Arachelian.

Redate în carte, convorbirile de acum 20 de ani, purtate de multe ori cu patima celor ce doresc să-și strige aproape adevărul reprezentată o „istorie vorbită” și, iată, acum și scrisă a modului în care a fost recâștigată libertatea. Între timp, mare parte dintre personajele-povestitori au încetat din viață, astfel că această carte devine un real document, conținând importante mărturii irepetabile.

ARACHELIAN, VARTAN

Istoria unei supraviețuiri : Televiziunea, Aristide Buhoiu și Securitatea /

Vartan Arachelian. – București : RAO Distribuție, 2018

ISBN 978-606-006-029-1

821.135.1

RAO Distribuție
Str. Bărgăului nr. 9–11, București, România
www.raobooks.com
www.rao.ro

VARTAN ARACHELIAN
ISTORIA UNEI SUPRAVIEȚUIRI
Televiziunea, Aristide Buhoiu și Securitatea
© RAO Distribuție, 2018
Toate drepturile rezervate

2018

ISBN 978-606-006-029-1

TELEVIZIUNEA – MEDIUL UNUI NARCISISM IREPRESIBIL

Avea să vină o zi în care vom fi colegi. Chiar apropiați. Ne despărțeau atâtea și prea puține ne apropiau. Ceva, ceva îi plăcuse, din moment ce, având de ales din mulțimea de colegi din presa scrisă, se oprise la mine. Așa l-am întâlnit prima oară, invitat într-o emisiune de-a lui. Îmi dăduse de înțeles că fusese mulțumit de alegerea făcută; meritase privilegiul de a mă iți pe sticla magică. Trecusem repede dincolo de ea, mă asigurase, când aveam să ne relaxăm la o cafea sub uriașa coroană a singurului pom din curtea studioului. Apoi, peste câteva luni, prin împrejurări care n-aveau să depindă de noi, vom fi colegi.

De câțiva ani, atracția presei devenise televiziunea. Seară de seară, din autobuz, ziarist de ziar, priveam cum se colorau aleatoriu și spectral ferestrele blocurilor. Cine n-avea încă televizor se simțea exclus, ascultând cu jind sporovăielile de dimineață ale celor care fuseseră martorii programelor din ajun. Nume noi concureau în faimă cu vedetele stadioanelor și ale scenei.

Dincolo de aparențe însă, dincolo de „sticlă“, totul era improvizat, chiar în programele difuzate. Nu din falsă modestie perioada aceea fusese numită ca fiind experimentală. Parcă și emisiunile miroseau a vopsea proaspăt așternută, de casă abia locuită, cum era și sediul *Televiziunii din Molière*. Strada Molière. Atunci, în copilăria ei de aur, emisiunile se făceau și se desfăceau în fața telespectatorilor, pe viu. Studioul propriu-zis fusese, până mai ieri, un soi de depozit, un paralelipiped cu un acoperiș arcuit, un hangar, așa cum cunoscusem în copilărie hangarele de peste lacul de la Mamaia, unde înnoptau, cândva, hidroavioanele. Aici, din *Molière* nu zburase nimic, doar abia acum, seară de seară, televiziunea lansa programele sale experimentale. La o astfel de emisiune nimerisem. Prin împrejurări care n-aveau nici ele să depindă de mine, la nici un an, aveam să fim colegi și, în același timp, să intrăm în cel mai modern telecentru din Estul Europei.

În ce mă privește, dar nu doar pe mine, atunci începeam o nouă aventură profesională. Numai că, până atunci, țelul meu profesional era să fiu ziarist de ziar. O întâmplare, mai degrabă un accident de parcurs avea să-mi schimbe destinul. Nu știam atunci că nimerisem într-un nou experiment social, cel de care aveau parte doar puțini meniți să folosească o descoperire interbelică – televiziunea – ajunsese și pe meleagurile noastre (31 decembrie 1956) după puțin peste un deceniu de la terminarea celui de-al Doilea Război Mondial. Dar emisiunile difuzate nu depășeau limita de audiență a Capitalei. Aparatele de studiou, ca și puținele receptoare puse în comerț, erau de proveniență sovietică; greoaie, neperformante, vechi patente luate cu japca, împreună cu liniile de fabricație, ca trofee de război.

A, da, să nu omit! O transmisie demonstrativă fusese făcută la București, cam cu două decenii mai înainte, în 1938,

între Palatul Regal, unde emitentul era Regele Carol al II-lea iar „telespectatorii“ erau vizitatorii ce erau prezenți la inaugurarea mării incinte expoziționale care e și azi în preajma Palatului Elisabeta, pe malul Parcului Herăstrău. Cel care gestionase evenimentul fusese cunoscuta societate olandeză Philips. Desigur, cum se pornește heirupist, printr-o decizie luată peste noapte, punerea în practică a hotărârii de *partid și de stat*, la organizarea funcționării televiziunii a fost preferată folosirea a ceva ce existase și până atunci; în loc ca proiectul să se facă de la firul ierbii, cum se spune azi, un hibrid a stat la temelia unei instituții care n-avea precedent. Nu doar locul nașterii ei, ca instituție națională, avea un trecut – chiar neștiut de noi – dar și cei chemați să pună în practică proiectul nu fuseseră selectați și școliți în stagii speciale, cum ar fi fost normal. Dar ce era normal, mai ales în acei ani când pentru prima dată România experimenta *dictatura de dezvoltare*. Deși pe toate zidurile se mai putea vedea lozinca stalinistă – *cadrele hotărăsc totul!* – nu funcționarea umană era testată în prealabil, ci cea tehnică avea prioritate. Adică transmiterea imaginilor și a sunetelor sincronizate către beneficiari să funcționeze fără cablu, nu cum era telefonía, până la un punct, ci ca radio. Având, în plus, și imagini, ca la cinematograf. Deși îi fusese dată să fie condusă de oameni care beneficiaseră de serviciile ei – Silviu Brucan, la New York, Tudor Vornicu, la Paris, Octavian Paler, la Roma – niciunul dintre ei nu lucrase efectiv într-o Televiziune. Nici măcar în Radio sau Cinematografie. Taina funcționării unei televiziuni le era străină. Chiar mai străină decât arhitectului-șef, Tiberiu Ricci, chemat să dea ființă, în câțiva ani, unui telecentru. El avea să se deplaseze prin mari capitale europene, oprindu-se însă la un model de necontestat – BBC –, pentru a vedea **ce și cum** funcționează zi și

noapte această industrie menită să înlocuiască percepția directă a realității cu una mediată, cu o realitate compozită după chipul și asemănarea producătorilor. Șeful de proiect al ctitoriei din Calea Dorobanți avea să afle că ea, televiziunea, e o industrie, iar cei care „vând” produsul ar trebui să fie capabili să-l „vrăjească” pe consumator ca el să certifice că dă crezare realității propuse spre însușire. Dar nimeni nu și-a făcut griji din asta; televiziunea română se naștea ca unică și, deci, în vecii vecilor nu va împărți cu altcineva calitatea de *primogenitură*.

Dacă armata de tehnicieni avea să fie recrutată gradual, adică inginerimea din facultăți, mai întâi, iar tehnicienii prin pile și noroc, de-a valma, corpul redacțional a fost completat fie prin cei disponibilizați din presa scrisă, ca urmare a „românizării” unor ziare centrale, fie dintre „vocile” de la Radio. Să nu uităm de crainici și crainice; mai ales ei/ele veneau în contact direct, erau *fața* comercială a produselor. Angajarea lor s-a făcut cam la fel; de la Radio sau direct de la clasa de actorie a IATC. Da, un soi de heirupism a asistat la nașterea Televiziunii Române, subordonată inițial Radioului, Radio-Televiziunea Română.

Când am fost „vărsat” la ceea ce angajații săi numeau „cooperativa din Dorobanți”, deja fusese moșit ceea ce avea să se numească în cronicile tv teleastul, vedeta de televiziune. Care or fi fost criteriile de promovare pe „sticlă”, cum de au venit de s-au așezat astrele ca unul sau altul să fie preferatul publicului, deși nu cred că există vreo mărturie în cauză, geneza lui, a vedetei – care nici că exista în socialism, ci doar dincolo de Cortina de Fier, e o taină similară cu acel actor, și nu altul, care după căderea cortinei și chemarea la rampă a distribuției culege cele mai multe aplauze. (Oare așa să fi fost?)

Deși, ca profesie, la televiziunea din București, profilul teleastului avea să fie cu mult mai complicat decât al celor din televiziunile occidentale. (Abia după Revoluție, Adrian Sârbu avea să preia la ProTV nomenclatorul de profesii de televiziune. Dar și ele cam la fel cu tot ceea ce se întâmplă de două secole la noi: mai întâi formele...) La București, *teleastul* însuma – era un cumular! – o serie de meserii în care ucenicise la locul de muncă: redactor, monteur, reporter de teren, producător. În parte actor, o câtime regizor, plus în doze diferite, de la un gen la altul, câte ceva din meseriile subalterne. Din acest punct de vedere, eroul acestei cărți, Aristide Buhoiu, le va face pe toate. Și va face caz, pe bună dreptate, când va reclama recunoașterea meritelor sale, de faptul că el înlocuia, deseori, în deplasările sale, o întreagă echipă de filmare!

Abia acum, după ce m-am așternut să scriu cartea aceasta, am descoperit că, fără să vreau, obsesia literaturii realist-socialiste, unde pivotul e eroul tipic, e îndeplinită aici, cum veți vedea, cu vârf și îndesat: antecedentele profesionale meseriei de realizator, prezența sau absența scrupulelor în transformarea numelui în renume, nevroza – ca boală profesională a teleastului –, avatarurile cenzurii și ale autocenzurii etc., sunt aglutinate profilului vedetei; pardon, al teleastului! Chiar și priceperea – ilicită atunci – de agonisire de fonduri sau de sponsori pentru finanțarea deplasărilor în străinătate nu i-a fost străină lui Aristide Buhoiu. De fapt, ce este istoria unui om dacă nu activitatea de realizare a scopurilor sale. În cazul unui teleast, singura obsesie era să fie pe micul ecran cu emisiuni care să placă; *teleastul* și *telespectatorii*. Dar fluxul acesta trebuia, musai, să treacă de bariera vizei de difuzare. Cu tabuurile sale – din ce în ce mai numeroase, odată cu condiționarea geopolitică a dictaturii – și

cu clișeele ideologice absolut obligatorii; schimbătoare și ele. Dar să revedem împreună fluxul de... producție al unei emisiuni. El începea cu prospecția, continua cu persuasiunea de a-l convinge pe șeful de redacție, luându-l părtaș, asupra oportunității subiectului la o temă dictată de agenda politică, apoi, odată obținută aprobarea, înghețarea unei echipe de filmare, căutarea interlocutorilor, convingerea acestora să participe la filmare, și cam ce să spună, urma filmarea propriu-zisă, cu abaterile de la proiectul inițial impuse de realitatea din teren, în sfârșit, montajul. Apoi venea calvarul: CTC-ul, adică vizionarea de aprobare. La care luau parte toți șefii, cărora li se adăuga și propriul șef, care, deși discutaseși cu el **ce** și **cum**, avea să te părăsească alăturându-se haitei de devoratori ai produsului. De ce absența unei minime solidarități? Din imposibilitatea de a prevedea capriciul care-l va vizita la vizionare pe *Marele Frate*. Ce era o vizionare tv? Iată ce a conservat folclorul breslei: dacă la capătul benzii de montaj al lui Ford, inventatorul producțiilor de serie, pe bandă rulantă, dar și al dosarelor de cadre, ieșeau cele peste douăzeci de milioane de Forduri cu mustăți, în „cooperativa“ din Dorobanți intra în vizionare un brad, frumos ornat de Crăciun, și ieșea un stâlp de telegraf!

Cum poți trece prin tot lanțul acesta de servituți fără să nu te pricopsești cu o nevroză?! Oricum, un bun realizator de televiziune trebuia să fie un superperseverent; el se manifesta nu doar prin ambiție, ci și printr-o susceptibilitate exagerată față de critica... „tovărășească“. Pe asta, mai întotdeauna, realizatorul tv o considera atac la persoană; jigniri. De unde și ranchiuna... izbăvitoare.

Vom mai vorbi despre ele, desigur, dar și de avatarurile celui care-și făcuse un „nume“ de faimă prin televiziune, nu doar pe micul ecran: Aristide Buhoiu...

Cum orice călătorie, chiar și una în timp, presupune o serie de riscuri, e cazul să ne asigurăm. Mai ales în fața criticului de rea-credință. Și, Doamne, ce s-a mai înmulțit specia asta în anii din urmă! Mai ales că invidia e soră geamănă cu ura! Sau anticamera ei.

Cum viața personajului principal concurează cu romanul, ne-am întrebat – și continuăm să ne întrebăm – dacă n-ar fi fost de preferat să-l fi plasat sub un nume generic, arhetipal. De pildă, de actor interpret al realității în care trăiește. Cel mai potrivit ar fi fost unul dintre rolurile ne-lipsite la curtea regilor, de Bufon. Acolo a renăscut și a prosperat în *comedia umană*. De atunci, de-a lungul timpului – sunt patru sute de ani de când Shakespeare l-a folosit în dramele sale istorice! – a ajuns la noi aglutinând pe epidermă un mâl cam urât mirositor. Poate și pentru că nici Shakespeare nu mai e la fel cu cel pe care îl juca – *și se juca* – autorul la *Globe Theatre*, așa cum nici dicționarele nu sunt bătute în cuie o dată pentru totdeauna. (Poate nu de la un an la altul, dar cu certitudine de la un deceniu la altul, ele continuă să se schimbe prin ceva în plus – sau în minus, modificând pe furiș identitatea umană sau socială a numelor comune care îl populează.)

E greu să navighezi în istoria cuvintelor, în general și, în cazul Bufonului, în special; la fiecare zvâcnire a corabiei trebuie să sucești timona, ba la dreapta, ba la stânga. Dar ce te faci în eventualitatea unui proces de calomnie? (Un *thriller* pe care-l vor produce lingviștii tocmiți de cele două părți ca să dovedească excelența lor în retorica de la bară.) Dar de ce atâta tevatură pentru un nume? vă veți întreba. Foarte

simplu: numele e foarte important în scriere, uneori chiar devine nemuritor. Cum ar fi Tartuffe, Farfuridi, Iago, Conu Trahanache, Moromete, chiar și Rică Venturiano. Mai ales el, nu-i așa, iubiți confrăți! Și mai e și solidaritatea de breaslă; scriind despre un coleg, ne învederăm cu toții! Chiar dacă ar fi și ceva excepții; cum e carnasierul cu nume triplu, tot Bufon e, am dovezi, dar nu e povestea lui punctuală aici. De actualii moderatori tv ce să mai spunem! De bună seamă, *personalități accentuale*. Toți – altfel nu se poate! – sunt extravertiți și, mai degrabă, naturi feminine, atenți la cum îi percep telespectatorii, și mai puțin la invitați. Vă mai amintiți cât de joasă era audiența, ratingul, bată-l vina, a doi filosofi care se hotărâseră să nu mai împartă succesul cu vreun gazetar ca moderator – intermediar între invitați – și se autoserveau. Ca toți filosofi, introvertiți, focalizați pe ideile proprii, nu numai că nu intrau în dialog, ci, așezați confortabil, erau atenți doar la propria prelegere. Faptul că fiecare era cu nevroza lui, doar asta îi făcea afini cu realizatorul absent.

Apropo de cei de meserie astăzi. Unul își pusese bretele ca să se poată trage de ele cu omologul său de peste Ocean. Altul, elegant, cu gust ardelenesc, care altfel e considerat aici, pe malurile Dâmboviței, *fante de Obor*, cu batista la rever, geamănă cu cravata, *săracu'*, îl uită Dumnezeu vorbind, încercând să-l depășească în maratonul discursului pe predicatorul unui post concurent, care nu prestează doar sâmbăta, ci seară de seară... Și atât se străduiește să-și întreacă modelul încât își uită invitații, care, exasperați, se întreabă dacă moderatorul nu-i va uita și în prelungiri... Mai e și un altul, cu epoleți invizibili, care-și strofoacă vocea, imitând un contratenor, ca să dea în vileag fauna parlamentarilor corupți.

UN PACT NECESAR

Mi-a trebuit ceva vreme ca să văd cât de subțire e linia care desparte comedia de tragedie. Și, mai ales, o lectură susținută de documente din care m-am ales cu însemnări fragmentate, un *puzzle* încă nededus, dar proiectat, pentru o configurație finală, ca să ajung la esența care face interșanjabile adevărul și minciuna. De aceea, cred că între autor și cititor trebuie să existe, în prealabil lecturii, un pact de înțelegere reciprocă. Cititorul trebuie să creadă că autorul e onest și autorul, la rândul său, că are în față un cititor inteligent. Cel puțin tot atât de inteligent ca și el. Și amândoi – condiție ideală! – să posede o necesară, minimală inteligență emoțională. Căci ea, această inteligență emoțională, ne-a ajutat să învățăm, mai întâi, alfabetul, adică scrisul și cititul, ca să ne bucurăm descoperind că sub două semne bizare – de exemplu *o* și *m* – se află condiția noastră de specie cu-vântătoare. Și deficitară.

Un altfel de animal, unul cu defecte obscure de invidie, lăcomie, ce mai, o sumedenie de imperfecțiuni, compensează însă cu unele calități de caracter. Adică de virtute. Și totuși, greu de crezut că după atâtea experiențe sociale